

Δεξιότητες:

το μέλλον ή το αναμορφωμένο μέλλον

Τάσος Μπιζόπουλος

τ. Στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Τοπογράφος & Πολιτικός Μηχανικός (ΕΜΠ), Master Δημόσιας Διοίκησης (Harvard), PhD στα Οικονομικά (LSE)

Key ideas:

- 1) Ο σκοπός της εκπαίδευσης δεν είναι να παράγει αριστούχους και οι εκπαιδευτικοί πρέπει να στοχεύουν στην συνολική αναβάθμιση του επιπέδου κάθε τάξης.
- 2) Οι εκπαιδευτικοί έχουν όλες τις δεξιότητες αλλά και την εμπειρία και πρέπει να αναλάβουν το βαρύ έργο της σταδιακής κοινωνικής μας αναβάθμισης μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία.
- 3) Παρόλο που οι ικανότητες — δηλαδή η έφεση και η συναισθηματική δύναμη να αποκτήσει κάποιος τις δεξιότητες που χρειάζονται στην εργασία του — είναι χρήσιμες και απαραίτητες, οι δεξιότητες είναι αυτές οι οποίες κάνουν την διαφορά.

Είναι σκόπιμο και εφικτό να επικεντρώσουμε την εκπαίδευση στην ενασχόληση με τις βασικές δεξιότητες δίχως να χαθεί η αξία της εγκύκλιος

παραδοσιακής εκπαίδευσης;

Παρά τις αναμενόμενες «παιδικές ασθένειες» η πρόσφατη πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας να εισαγάγει τις δεξιότητες στα προγράμματα διδασκαλίας είναι ένα σημαντικό βήμα για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος αλλά και της κοινωνίας μας. Θα προσφέρει σταδιακά την δυνατότητα στους αποφοίτους των διαδοχικών βαθμίδων εκπαίδευσης να εξερευνήσουν με μεγαλύτερη ασφάλεια και αυτοπεποίθηση το δαιδαλώδες τοπίο της σημερινής αγοράς εργασίας. Δηλαδή θα είναι σε θέση, μετά από προσεκτική έρευνα, να επιλέγουν με μεγαλύτερη σιγουριά τους τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας που τους ταιριάζουν, επιδιώκοντας ταυτόχρονα να αποκτήσουν ή να φρεσκάρουν τις δεξιότητες που ζητά ο τομέας της επιλογής τους. Οι σημερινοί οργανισμοί και επιχειρήσεις δεν ζητούν μόνον πτυχία και εμπειρίες από τα στελέχη τους αλλά συγκεκριμένες αποδείξεις για τις ικανότητες ή τις

δεξιότητές τους. Και παρόλο που οι ικανότητες — δηλαδή η έφεση και η συναισθηματική δύναμη να αποκτήσει κάποιος τις δεξιότητες που χρειάζονται στην εργασία του — είναι χρήσιμες και απαραίτητες, οι δεξιότητες είναι αυτές οι οποίες κάνουν την διαφορά.

Αλλά σε ποιες δεξιότητες αναφερόμαστε;

Αν θελήσει κάποιος να τις διαχωρίσει και να τις κατηγοριοποιήσει ανάλογα με τους τομείς των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, θα βρεθεί μπροστά σε ένα κυκεώνα χρήσιμων μεν αλλά εξειδικευμένων δεξιοτήτων. Οργανισμοί οι οποίοι ασχολούνται με την οικονομία και την αγορά εργασίας αξιολογούν τις γενικές αλλά και τις ειδικές δεξιότητες. Οι εργοδότες γνωρίζουν ότι κάθε εξειδίκευση είναι μεν χρήσιμη για μια συγκεκριμένη θέση εργασίας. Εκείνο που συνήθως ζητούν από τους **νεοεισερχόμενους** στην αγορά εργασίας - και το οποίο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν κατάφερε μέχρι σήμερα να το προσφέρει - είναι οι **γενικές δεξιότητες** χάρις τις οποίες μπορεί κάποιος να επιπλεύσει σε οποιοδήποτε σημερινό εργασιακό περιβάλλον. Δηλαδή: ο **γραμματισμός** (literacy), η ικανότητα να εκφράζεται κάποια/ος, προφορικά ή γραπτά, με

ευφράδεια και πειστικότητα στην μητρική του γλώσσα, ο **αριθμητισμός** (numeracy), δηλαδή η ικανότητα να κατανοεί και να επεξεργάζεται αριθμητικά δεδομένα δίχως να χρειάζεται να καταφύγει σε πολύπλοκες μαθηματικές αναλύσεις ή αλγόριθμους πέρα από τη χρήση ενός μικρού κομπιούτερ. Και, τέλος, η **δεξιότητα να διαχειρίζεται καταστάσεις, διαδικασίες και προβλήματα σε ένα σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον, το οποίο σήμερα χαρακτηρίζεται από συστηματική χρήση νέων τεχνολογιών.** Σημειωτέον ότι αυτή η δεξιότητα δεν αφορά κατ' ανάγκη «πληροφορικάριους», οι οποίοι, βέβαια, είναι πολύτιμοι για τα εξειδικευμένα προβλήματα των νέων τεχνολογιών. Είναι δε γνωστό ότι οι γενικές δεξιότητες καλλιεργούνται και βελτιώνονται είτε στην εκπαίδευση είτε στο εργασιακό περιβάλλον είτε ακόμη και στο οικογενειακό περιβάλλον. Οι εξειδικευμένες δεξιότητες είναι σημαντικές, αφορούν περισσότερο όσους είναι ήδη στην αγορά εργασίας και χρειάζεται να εξετασθούν σε επόμενο άρθρο

Τα δύο ερωτήματα που προκύπτουν άμεσα από αυτήν την σύντομη ανάλυση είναι τα παρακάτω: Καταρχάς είναι δυνατόν να αξιολογήσουμε με αξιοπιστία μια συγκεκριμένη αγορά εργασίας ενός κράτους ή μιας περιοχής σε ποιο βαθμό στον οποίο διαθέτουν οι νεοεισερχόμενοι ή τα στελέχη τις παραπάνω δεξιότητες; Επίσης, πώς αποκτούνται οι δεξιότητες αυτές και πώς μπορούμε να τις βελτιώσουμε σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο;

Σε ότι αφορά το πρώτο ερώτημα διεθνείς, ευρωπαϊκοί αλλά και εθνικοί οργανισμοί όπως το [CEDEFOP](#) και ο [ΟΟΣΑ](#) — στον οποίον ο γράφων είχε την τύχη να εκπροσωπεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το θέμα αυτό περισσότερο από μια δεκαετία — ασχολούνται συστηματικά με την

συγκριτική στατιστική και οικονομοτεχνική ανάλυση των δεξιοτήτων και των επιπτώσεών τους στην κοινωνία. Με βάση αυτά αξιολογείται συγκριτικά, μεταξύ άλλων, και η **ποιότητα εκπαίδευσης** κάθε χώρας και εξάγονται τα ανάλογα συμπεράσματα. Ειδικά για τις γενικές δεξιότητες οι αναλύσεις έδειξαν ότι δεν θα πρέπει να είμαστε περήφανοι για την θέση της χώρας μας. Η συλλογιστική η οποία οδήγησε το Υπουργείο Παιδείας στην απόφαση εισαγωγής της διδασκαλίας των δεξιοτήτων είναι πολύ πιθανό να στηρίχθηκε και στα συμπεράσματα του ΟΟΣΑ και των άλλων οργανισμών. Αυτά δείχνουν ότι η χώρα μας χρειάζεται να βελτιώσει σημαντικά το επίπεδο των δεξιοτήτων, ώστε να αναβαθμίσει την ανταγωνιστικότητα της. Θα ήταν ίσως ενδιαφέρον να αναλύσουμε και να εμβαθύνουμε στα συμπεράσματα αυτά, όμως, τότε θα παρεκκλίναμε από το πλαίσιο του παρόντος άρθρου, το οποίο στοχεύει να παρουσιάσει πολύ συνοπτικά το θέμα με την πλέον προσιτή στον καθένα προσέγγιση.

Το δεύτερο ερώτημα — δηλαδή η **απόκτηση των δεξιοτήτων** αυτών — είναι το σημαντικότερο αλλά και το δυσκολότερο να απαντηθεί. Στο θέμα αυτό θα επικεντρωθεί η συλλογιστική στο υπόλοιπο του άρθρου αυτού.

Αναλογιζόμενος κάποιος την φύση των γενικών δεξιοτήτων που αναφέρθηκαν είναι πιθανόν να καταλήξει σε μια εύλογη απορία: Οι δεξιότητες αυτές ήταν ήδη κομμάτι του υπάρχοντος εδώ και δεκαετίες εκπαιδευτικού μας συστήματος; Απλά δεν τις ανέφεραν και δεν τις παρουσίαζαν θεωρώντας τις ένα παράπλευρο μεν αλλά σημαντικό προϊόν της εκπαίδευσης; Δυστυχώς, όμως, η καθημερινή μας εμπειρία, αλλά κυρίως η επιστημονική έρευνα απέδειξε ότι η πλειοψηφία των απόφοιτων των διαφόρων βαθμίδων της εκπαίδευσής μας υστερούν σημαντικά στις απαραίτητες σήμερα γενικές δεξιότητες σε σύγκριση με άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Δεν είναι

συχνά σε θέση να επιχειρηματολογήσουν πειστικά βασιζόμενοι σε αξιόπιστες απλές ποσοτικές αναλύσεις είτε στον προφορικό είτε στον γραπτό τους λόγο. Ούτε να χρησιμοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες πέρα από τα κοινωνικά δίκτυα. Επιπλέον δε η μέχρι σήμερα υποτυπώδης εκπαίδευση στις δεξιότητες είναι χρονοβόρα. Άρα η ριζική αναμόρφωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος καθώς και η επικέντρωση σε αυτές είναι μονόδρομος, είναι απαραίτητη και επείγουσα.

Ο μονόλογος των διδασκόντων και η αποστήθιση των μαθητών πρέπει να πάψουν να αποτελούν τον κορμό της υπάρχουσας εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αντί αυτού πρέπει να δοκιμασθούν εναλλακτικές μέθοδοι διδασκαλίας, οι οποίες για να πετύχουν το ζητούμενο — την αναβάθμιση του επιπέδου των δεξιοτήτων — θα στοχεύουν στην ενεργότερη συμμετοχή των μαθητών και στην

διευκόλυνση των διδασκόντων να πετύχουν την «ευγενή άμιλλα» στην κάθε τάξη. Όπως όλοι γνωρίζουμε, η άμιλλα αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά, η πεμπτουσία της εκπαιδευτικής διαδικασίας, που θα διαμορφώσει όχι μόνον πολίτες με τις απαραίτητες δεξιότητες για να πετύχουν στην επαγγελματική και στην προσωπική τους ζωή, αλλά και πολίτες με δημοκρατική συνείδηση. Όταν γαλουχηθεί ένα παιδί σε ένα υγιές και «προστατευμένο» ανταγωνιστικό περιβάλλον απαλλάσσεται από αρνητικά και αντιπαραγωγικά αισθήματα όπως η εμπάθεια ή η ζήλια και αφοσιώνεται στην καλλιέργεια της προσωπικότητας και της μόρφωσής του, διότι συνειδητοποιεί ότι μόνον έτσι μπορεί απερίσπαστο να πραγματοποιήσει τις φιλοδοξίες του και ταυτόχρονα να συνεισφέρει παραγωγικά στην κοινωνία.

Υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις για να επιτευχθούν

οι στόχοι αυτοί. Για παράδειγμα, οι μαθητές έρχονται προετοιμασμένοι στο μάθημα έχοντας διαβάσει «το παρακάτω» και εκφράζουν τις απόψεις τους με δικά τους λόγια και με την βοήθεια των διδασκόντων. **Βαθμολογούνται δε όχι για το τι είπαν αλλά για το πώς το εξέφρασαν.** Οι εκπαιδευτικοί γίνονται συντονιστές της διδασκαλίας, διορθώνουν και βοηθούν τους μαθητές να προσαρμοσθούν και αξιολογούν σε καθημερινή βάση την συμμετοχή των μαθητών. Έτσι, δεν θα χρειάζεται να βασιζόμαστε στην αξιολόγησή τους σε ένα μόνον γραπτό με τις προφανείς πιθανότητες αδικιών. Η διαδικασία αυτή ίσως φαίνεται δύσκολη για κάποιες βαθμίδες. Όμως μπορεί να προσαρμοσθεί τόσο στο ηλικιακό όσο και στο γνωστικό επίπεδο κάθε τάξης ή σχολείου. Το πλεονέκτημα μιας παρόμοιας προσέγγισης είναι ότι αναβαθμίζει τον ρόλο των εκπαιδευτικών και τους προσφέρει δυνατότητες παρέμβασης για την δημιουργία του τελικού στόχου, της ευγενούς άμιλλας. Με ποιο τρόπο όμως; Καταρχάς, γνώμη μου είναι ότι ο σκοπός της εκπαίδευσης δεν είναι να παράγει αριστούχους. Αυτοί έχουν την δυνατότητα να πετύχουν σε οποιοδήποτε σύστημα και δυστυχώς για τη χώρα μας, μόλις διαπιστώσουν ότι αυτή δεν τους προσφέρει τις ευκαιρίες που ψάχνουν, αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Έτσι, όλη η προσπάθεια και οι κόποι των εκπαιδευτικών μας και οι επενδύσεις της χώρας μας στην εκπαίδευσή τους γίνονται δώρο για άλλες κοινωνίες που τους αφομοιώνουν ανέξοδα και κερδίζουν τα πάντα από αυτούς. Με άλλα λόγια οι εκπαιδευτικοί πρέπει να στοχεύουν στην συνολική αναβάθμιση του επιπέδου κάθε τάξης. Να χρησιμοποιούν μεν τους άριστους ως μπροστάρηδες και βοηθούς τους στην εκπαιδευτική διαδικασία κάθε τάξης, αλλά ταυτόχρονα να στοχεύουν στους αδύνατους χρησιμοποιώντας προσωποποιημένες παρεμβάσεις. **Τα κίνητρα προόδου κάθε μαθητή είναι κυρίως η εκτίμηση του δάσκαλου ή του**

καθηγητή και η αναγνώρισή τους από τους συμμαθητές τους. Αν οι διδάσκοντες ενθαρρύνουν περιστασιακά τους ασθενέστερους και τους δώσουν μια ή δυο φορές συγκεκριμένες και εξατομικευμένες οδηγίες για το πώς θα συμμετέχουν στην συζήτηση της τάξης και πώς θα αναδειχθούν, τους αναβαθμίζουν και ψυχολογικά και «μαθησιακά». Οι πιθανότητες δε να κερδίσουν και την αναγνώριση από τους συμμαθητές τους αυξάνονται ουσιαστικά. Και το σημαντικότερο θα δημιουργηθούν με την προσέγγιση αυτή τα θεμέλια μιας υγιούς κοινωνίας, διότι **η εκτίμηση και η αλληλοκατανόηση που αρχίζει από τα μαθητικά χρόνια παραμένει σε όλη την ζωή μας, σαν ένα πολύτιμο θεμέλιο κοινωνικής ευημερίας.** Με τις παρεμβάσεις αυτές άλλωστε θα αμβλυνθούν οι τυχόν ανισότητες, μεταξύ των άριστων και όσων έχουν σημαντική βοήθεια από την οικογένειά τους από την μια πλευρά και των αδύνατων της τάξης από την άλλη. Επιπλέον δε, παρόμοιες παρεμβάσεις των διδασκόντων πιθανόν να συντελέσουν και στην απομάκρυνση των μαθητών από επικρατούσες σήμερα συνήθειες απομόνωσής τους στα κοινωνικά δίκτυα, ώστε να συμμετάσχουν σε ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που θα τους αναγεννήσουν εκπαιδευτικά αλλά και κοινωνικά. Θα τους προσφέρουν νέες ευκαιρίες ενασχόλησης με δραστηριότητες οι οποίες τους απομακρύνουν από το αρρωστημένο κλίμα που, δυστυχώς, σήμερα επικρατεί στα παιδιά μας. Το bullying είναι καθημερινό πρόβλημα με ανείπωτες μακροχρόνιες συνέπειες για όσα παιδιά το υφίστανται. Υπάρχουν παιδιά σήμερα που συνεννοούνται με μερικές δεκάδες λέξεις με μια γνωστή λέξη να κυριαρχεί σχεδόν κατά 50% στο λεξιλόγιό τους! Θα πει κάποιος, βέβαια, ότι όλα αυτά είναι οι λεπτομέρειες και όχι η ουσία της εκπαιδευτικής παρέμβασης που εξετάζουμε. Αλλά είναι γνωστό, ιδίως σε θέματα δημοσίων πολιτικών παρεμβάσεων, ότι ο διάβολος είναι στις

λεπτομέρειες.

Μια καλά σχεδιασμένη μεταρρύθμιση θα πρέπει να χρησιμοποιήσει πολύπλευρες μεθόδους και τεχνικές και όχι μόνον όσες αναφέρθηκαν. Ακόμη δε να μεριμνήσει για τους μαθητές που είναι κοντά στην αποφοίτησή τους και δεν θα έχουν την τύχη να γευθούν όλα τα πλεονεκτήματα ενός αναμορφωμένου εκπαιδευτικού συστήματος. Εδώ, το ελληνικό εκπαιδευτικό δαιμόνιο πρέπει να αποδείξει την αξία του προσφέροντας καινοτόμες ιδέες ταχύρρυθμης εκπαίδευσης, που θα βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν με ποιο τρόπο σταδιακά θα καλύψουν τα κενά που πιθανόν να έχουν. Αλλά στο θέμα αυτό ίσως χρειάζεται να επανέλθουμε με διεξοδικότερη ανάλυση και προτάσεις.

Τελειώνοντας, πρέπει να διερωτηθούμε πώς όλα αυτά μπορούν να υλοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς μας, οι οποίοι βιώνουν όλο και δυσκολότερες συνθήκες στην πραγματοποίηση της αποστολής τους και δίχως σχεδόν καμιά ηθική ή υλική ανταπόδοση πέρα από την μονιμότητα και τον συμβατικό μισθό τους. Η στρέβλωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας τα τελευταία χρόνια είχε σαν αποτέλεσμα την σταδιακή αποξένωση των διδασκόντων από τους μαθητές, οι οποίοι τους βλέπουν σαν εκπροσώπους του κατεστημένου, που στέκεται εμπόδιο στα όνειρά τους και τις επιδιώξεις τους, αυξάνοντας τις ατομιστικές, τις αντικομφορμιστικές, τον «οχαδερφισμό» τους ή ακόμη και τις επαναστατικές αντιδράσεις τους. Και το πολιτικό περιβάλλον της χώρας αλλά και οι γονείς δεν είναι άμοιροι των ευθυνών για αυτή την εξέλιξη.

Η εισαγωγή των δεξιοτήτων στο εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι μια μοναδική ευκαιρία αναβάθμισης του ρόλου των εκπαιδευτικών, της εκπαίδευσης αλλά μακρόχρονα της κοινωνίας

μας. Οι εκπαιδευτικοί έχουν όλες τις δεξιότητες αλλά και την εμπειρία και πρέπει να αναλάβουν το βαρύ έργο της σταδιακής κοινωνικής μας αναβάθμισης μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία — όπως προτάθηκε πιο πάνω — αποφεύγοντας τις παγίδες αντιπαράθεσης, γιατί τότε πιθανόν να χαθεί η ευκαιρία. Η κοινωνία και το κράτος από την άλλη πλευρά πρέπει να τους αναβαθμίσει πρώτα ηθικά αλλά και υλικά για να είναι σε θέση να λειτουργήσουν ως καταλύτες της κοινωνικής συμφιλίωσης.

Και εδώ όμως χρειάζεται έντιμη και δίκαιη αντιμετώπιση και αξιολόγησή τους με αντικειμενικά κριτήρια, ώστε καμιά και κανείς να μην νιώθει παρίας του νέου συστήματος, το οποίο θα εκμεταλλευθούν πάλι οι γνωστοί επιτήδριοι στερώντας την κοινωνία και την χώρα από την ευκαιρία που της παρουσιάζεται.

Photo by [Matt Ragland](#) on [Unsplash](#)